

Content Analysis of Policy Documents in Iran's Public Libraries

Rahman Ebrahimi (Corresponding Author)

PhD in KIS, Kharazmi University, Tehran, Iran
ebrahimrahman@gmail.com

Nosrat Riahinia

Prof., Department of KIS, Kharazmi University, Tehran, Iran
riahi@khu.ac.ir

Somaye Sadat Akhshik

Assistant Prof, Department of KIS, Kharazmi University, Tehran, Iran
sopakshik@gmail.com

Majid Vahid

Assistant Prof., Department of Political science, University of Tehran, Tehran, Iran
mvahid@ut.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this research is to determine the categories and issues that were considered by national policymakers in the field of public libraries of the Islamic Republic of Iran. This study seeks to identify those issues and problems for which policymakers have been trying to find solutions by analyzing the content of policy documents.

Method: This research is a qualitative research that has been conducted by using the content analysis method. The research population includes the text of policies, laws and regulations adopted by public policy makers in the Islamic Republic of Iran. In this regard, nine important provisions specifically addressing public libraries are examined and analyzed. These laws and regulations include "the Establishment and Administration of Public Libraries Law", "the Executive Regulations of the Establishment and Administration of Public Libraries Law", "the decision to add the Iran Public Libraries Foundation to the list of institutions subject to paragraph "b" of Article (11) of National Recruitment Law", "Amendment of the Executive Regulations of the Establishment and Administration of Public Libraries Law", " Document of Beneficial Reading Movement", "beneficiary of Iran Public Libraries Foundation from the individual and legal persons as funds subject to article (172) of the Amendment of Direct Taxes Law approved in 1992", "the deduction from the total credits related to municipals revenues and payment to the Iran Public Libraries Foundation by the Ministry of Economic Affairs and Finance (Treasury of the Country)", "article 64 of the Law on Adding Some

Articles to Regulation of Part of Government Financial Regulations Law (2)", "the approval of Public Culture Council of the country regarding the promotion of book and book reading culture". MAXQDA qualitative data analysis software was used for coding the research data. Furthermore, in order to ensure the reliability of this study, validity, reliability, transferability and verifiability criteria were used.

Findings: The research findings indicated that in the studied documents policies have been made for five issues including "Reading Promotion policies", "Management of Financial and Administrative Affairs of Public Libraries of the Country", "Construction and Development of Public Libraries of the Country", "Management of Library Services" "and "designation of actors in the public libraries in Iran". Examination of the documents showed that the issue of reading promotion policies were taken into consideration in the "Document of Beneficial Reading Movement" and the "Sanctioned regulation of Iran's Public Culture Council regarding the promotion of book and book reading culture" and many actors and stakeholders have been taken into account by policymakers in these documents. The three remained issues have been covered by other Laws and regulation. Furthermore, the role of various actors and stakeholders in public libraries was reviewed and classified in accordance with the provisions of the sanctioned laws and regulation. Based on the analysis, nine groups of actors and stakeholders were identified, including public library administrators, financial resource providers, users, community, employees, government, media, NGOs, and other stakeholders.

Originality/value: This research is the first to examine the issues covered in the national policy documents of public libraries in Iran. Furthermore, the value of this study lies in that it explains the issues of interest to policymakers and public library policymaking institutions in the past as well as it helps to identify the gaps of national policymaking on public libraries too.

Keywords: National policy, Content analysis, Public libraries, Iran Public Libraries Foundation, policy documents.

Citation: Ebrahimi, R., Riahinia, N., Akhshik, S., & Vahid, M. (2020). Content Analysis of Policy Documents in Iran's Public Libraries .*Research on Information Science & Public Libraries* .26(1), 159-195.

Research on Information Science and Public Libraries, 2020, Vol. 26, No.1, pp. 159-195

Received: 17th August 2019; Accepted: 9th December 2019

© Iran Public Libraries Foundation

تحلیل محتوای اسناد سیاست‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران

رحمان ابراهیمی (نویسنده مسئول)

دکتر، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
ebrahimirahman@gmail.com

نصرت ریاحی‌نیا

استاد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
riahi@khu.ac.ir

سمیه سادات آخشیک

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
somalshik@gmail.com

مجید وحید

استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
mvahid@ut.ac.ir

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش تعیین مقوله‌ها و موضوعاتی است که در حوزه کتابخانه‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران، مورد توجه سیاست‌گذاران ملی بود. این پژوهش در نظر دارد با تحلیل محتوای اسناد خط‌مشی‌گذاری، مسائلی را شناسایی کند که سیاست‌گذاران در صدد یافتن راه‌حل برای آن‌ها بوده‌اند.

روش: این پژوهش از نوع پژوهش‌های کیفی است که با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. جامعه و نمونه پژوهش شامل متن سیاست‌ها، قوانین و مقرراتی است که در حوزه کتابخانه‌های عمومی به تصویب نهادهای سیاست‌گذار در جمهوری اسلامی ایران رسیده‌اند. در این خصوص، سه مصوبه مهم که به‌طور خاص کتابخانه‌های عمومی را مدنظر قرار داده‌اند، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. برای کدگذاری نیز از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA استفاده شده است. به‌منظور تضمین صحت و قابلیت اعتماد این پژوهش از ملاک‌های اعتبار‌پذیری، قابلیت اطمینان، قابلیت انتقال و تأییدپذیری استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که در اسناد مصوب برای پنج مسئله «سیاست‌های ترویج خواندن»، «مدیریت امور اداری و مالی کتابخانه‌های عمومی کشور»، «ساخت و توسعه کتابخانه‌های عمومی کشور»، «مدیریت ارائه خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی کشور» و «تعیین بازیگران اداره کتابخانه‌های عمومی در کشور» مورد توجه قرار گرفته است. بررسی اسناد نشان داد که موضوع سیاست‌های ترویج خواندن در سند نهضت مطالعه مفید و مصوبه شورای فرهنگ عمومی درباره ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی مورد توجه بوده و بازیگران و ذی‌نفعان متعددی در این دو سند مورد توجه سیاست‌گذاران بوده است. سایر مصوبات، سه موضوع دیگر را تحت پوشش قرار داده‌اند. همچنین، نقش بازیگران و ذی‌نفعان مختلف در ارتباط با کتابخانه‌های عمومی، طبق مفاد مصوبات، بررسی و طبقه‌بندی شد.

اصالت/ارزش: این پژوهش اولین پژوهشی است که به بررسی موضوعات مورد توجه در اسناد سیاست‌گذاری ملی کتابخانه‌های عمومی در ایران پرداخته است. ارزش مقاله در این است که مسائل مورد توجه سیاست‌گذاران و نهادهای سیاست‌گذار کتابخانه‌های عمومی در گذشته را بیان کرده که در شناساندن خلأهای سیاست‌گذاری ملی کتابخانه‌های عمومی مؤثر است.

کلیدواژه‌ها: سیاست‌گذاری ملی، کتابخانه‌های عمومی، تحلیل محتوا، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اسناد سیاستی.

استناد: ابراهیمی، رحمان؛ ریاحی‌نیا، نصرت؛ آخشیک، سمیه‌سادات؛ وحید، مجید (۱۳۹۹). تحلیل محتوای اسناد سیاست‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۶(۱)، ۱۵۹-۱۹۵.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. دوره ۲۶، شماره ۱، صص ۱۵۹-۱۹۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۵/۲۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۹/۱۸

© نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

مقدمه

سیاست‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران، بخشی از سیاست‌گذاری فرهنگی در نظر گرفته می‌شود. با مروری بر اسناد فرادستی همچون نقشه جامع علمی کشور، سیاست‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی و توجه به کتابخانه‌های عمومی در این اسناد مشاهده می‌شود و توجه به کتابخانه‌های عمومی به صورت مختصر مشهود است.

نهادهای سیاست‌گذار در حوزه فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، که حوزه کتابخانه‌های عمومی بخشی از آن محسوب می‌شود، شامل دولت، مجلس شورای اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت نظام و شورای عالی انقلاب فرهنگی است. در جمهوری اسلامی ایران، مسئول اصلی سیاست‌گذاری فرهنگی، شورای عالی انقلاب فرهنگی است و تصمیمات و مصوبات آن برای تمامی سازمان‌ها و نهادها، در حکم قانون بوده و لازم‌الاجراست. این شورا مسئولیت تعیین خط‌مشی‌ها، هماهنگی و هدایت امور فرهنگی، آموزشی و پژوهشی کشور را در چارچوب سیاست‌های کلی نظام برعهده دارد (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۲).

اگر بخواهیم به صورتی ساده، مفهوم سیاست عبارت است از یک برنامه عمل یا به عبارت دیگر بیانیه‌ای از اهداف و مقاصد سازمان است که چارچوبی کلی برای چگونه عمل کردن فراهم می‌کند. سیاست به این منظور ارائه می‌شود که راهنمایی برای عمل، اتخاذ تصمیم‌ها و راهنمای اقدامات و مسائل دیگر باشد. سیاست ملی، اعلامیه رسمی ادارک و تعهد دولت درباره چگونه عمل کردن در حوزه‌ای خاص است. بنابراین، سیاست وسیله‌ای برای رسیدن به خط پایان است. در نتیجه، سیاست ملی کتابخانه، چارچوب کلی برای برنامه‌ریزی و هماهنگی توسعه کتابخانه‌های سراسر کشور است. سیاست ملی کتابخانه، برنامه عمل و بیانیه‌ای از آرمان‌های پیشنهادی یا اتخاذ شده توسط دولت است. سیاست ملی در یک حوزه، مسئولیت‌های قانونی را معین می‌کند. سیاست ملی کتابخانه‌ها ممکن است بخشی از سیاستی گسترده‌تر باشند، مانند سیاست ملی اطلاعات، راهبردهای ملی فناوری اطلاعات، سیاست ملی آموزش و سیاست ملی کتاب. لیکن توسعه و ارتباط آن‌ها حتماً به وجود این سیاست‌های گسترده‌تر نیازمند نیست. سیاست ملی می‌تواند برای انواع خاصی از کتابخانه‌ها به صورت خاص تدوین شود، برای مثال کتابخانه‌های عمومی یا کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند سیاست خاص خودشان را داشته باشند یا برای مناطق

خاصی از کشور، به صورت خاص آن منطقه تدوین شوند (ان آی دی ای^۱، ۲۰۱۱). تدوین سیاست‌های ملی در موضوع کتابخانه‌های عمومی، به مفهوم سیاست‌گذاری ملی کتابخانه‌های عمومی است. این سیاست‌گذاری توسط حاکمیت یک جامعه، و به عبارتی دیگر توسط دولت (به مفهوم عام آن) انجام می‌شود.

ردی^۲ (۱۹۹۸) اعتقاد دارد که وضع قوانین برای تأسیس و کارکرد منظم شبکه کتابخانه‌های عمومی شرط اساسی رشد جنبش کتابخانه‌های عمومی است. دولت به واسطه قانون کتابخانه‌ها وظیفه خود را در تأسیس و نگهداری کتابخانه‌های عمومی به عنوان الزامی قانونی درک خواهد کرد.

قانون کتابخانه‌های عمومی ابزاری اساسی برای توسعه کتابخانه‌های عمومی به شیوه‌ای برنامه‌ریزی شده و نظام‌مند محسوب می‌شود که تداوم و جایگاه آن‌ها را در ساختار دولت تضمین می‌کند. در برخی کشورها یا مناطق، قانون‌گذاری مختص خود کتابخانه‌های عمومی است، در حالی که در مناطقی دیگر، این مسئله بخشی از قوانین وسیع‌تری است که انواع کتابخانه‌ها را دربرمی‌گیرد. این قانون‌ها ممکن است ساده باشند، یعنی اجازه تأسیس کتابخانه‌های عمومی را بدهند اما وضع استانداردهای خدمات را به سطحی از دولت که مستقیماً مسئول کتابخانه است واگذار کنند؛ یا پیچیده‌تر باشند و جزئیات مشخصی در مورد خدماتی که باید ارائه شوند و استانداردهایی را که لازم است رعایت شوند نیز شامل شوند. تعدادی از کشورها «قانون کتابخانه‌های عمومی»^۳ را بر اساس نیازهای خود ابلاغ کرده‌اند. ایالات متحده امریکا نخستین کشوری است که در سال ۱۸۴۸ م. نظام کتابخانه رایگان را در قالب قانون کتابخانه‌های عمومی معرفی کرد. بریتانیا قانون کتابخانه‌های عمومی را در سال ۱۸۵۰ ابلاغ کرد. پس از آن، ژاپن نخستین کشور آسیایی بود که قانون کتابخانه‌های عمومی را در سال ۱۸۹۹ تصویب کرد، و امروزه اکثر کشورهای توسعه‌یافته و برخی کشورهای در حال توسعه قانون کتابخانه‌های عمومی را به خوبی اجرا کرده‌اند (اشفق احمد و الف شیخ^۴، ۲۰۱۵).

اگر بخواهیم تعامل سیاست‌های عمومی و کتابخانه‌های عمومی را در نگاهی کلی بنگریم، می‌توان سه رویکرد زیر را ذکر کرد (خاشعی، ۱۳۹۰):

1. Network for Information & Digital Access (NIDA)
3. Public Library Legislation (PLL)

2. Reddy
4. Mohammad Ishfaq Ahmed & Rafia A. Sheikh

۱. رویکرد بالا به پایین: منظور مجموعه قوانین و مقررات و اسناد فرادستی است که حکومت‌ها و دولت‌ها^۱ برای اداره کتابخانه‌های عمومی وضع می‌کنند که بحث سیاست‌های ملی کتابخانه‌های عمومی در این مقوله می‌گنجد؛
 ۲. رویکرد پایین به بالا: این است که کتابخانه‌های عمومی در سیاست‌های عمومی کشورها چه نقش و جایگاهی دارند و کتابخانه‌های عمومی در فرایند سیاست‌گذاری عمومی و سیاست‌های ملی کشور چه نقشی بازی می‌کنند. جایگاه کتابخانه‌های عمومی در تحقق سیاست‌های سلامت یا آموزش همگانی در یک کشور مثالی از این رویکرد است؛
 ۳. رویکرد تعاملی: در این رویکرد هم کتابخانه‌های عمومی بر سیاست‌های عمومی مؤثرند هم سیاست‌های عمومی بر کتابخانه‌های عمومی وضع می‌شود.
- کتابخانه‌های عمومی برای این که بتوانند نهادی اجتماعی باشند، باید در ساختارهای کلان اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جامعه، جایگاهی هم‌ساز و دقیق داشته باشند. این تصور عام که کتابخانه عمومی مفهومی یکسان در همه جوامع بوده و کافی است ساختارهای آن به‌درستی و به‌دقت اقتباس و پیاده‌سازی شود، باعث شده است آنچه امروزه در ایران به‌عنوان کتابخانه عمومی شناخته می‌شود، کارکردی گنگ و مبهم داشته باشد (کتابخانه ایرانی، ۱۳۹۵).
- طی چند دهه گذشته، هم‌زمان با گسترش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مشکلات مربوط به کتابخانه‌های عمومی نیز در میان جامعه کتابداری روزبه‌روز اهمیت بیشتری یافته است. افزایش تعداد همایش‌ها، مقاله‌ها، و شاید از همه برانگیزاننده‌تر، ایمیل‌ها و یادداشت‌هایی که در گروه‌های بحث و وبلاگ‌ها فرستاده می‌شوند، نشان‌دهنده چنین توجهی است.
- انتقاد از نامرتب بودن مجموعه کتابخانه‌ها با علائق مردم محل، کم‌خوانی مردم، تبدیل کتابخانه‌های عمومی به سالن مطالعه کتاب‌های درسی، توجه اندک شهرداری‌ها و دولت به کتابخانه‌های عمومی، نحوه استخدام کارکنان، وضع معیشتی کتابداران و مانند این‌ها، محتوای بیشتر مراوداتی است که در این‌باره صورت می‌گیرد (افشار زنجانی، ۱۳۹۴؛ ابراهیمی، ۱۳۹۰؛ اشرفی، ۱۳۸۸).

۱. منظور از دولت، قوه مجریه است و منظور از حاکمیت، علاوه بر دولت سایر قوا را نیز شامل می‌شود.

در حال حاضر کتابخانه‌های عمومی در کشور با مشکلات و مسائل مختلفی روبه‌رو هستند که اهم آن‌ها شامل موارد زیر است (افشار زنجانی، ۱۳۹۴):

- ساختار و تشکیلات: از این نظر چندین سازمان هم‌چون شهرداری‌ها، کانون‌های مساجد، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوان خدمات کتابخانه‌های عمومی را ارائه می‌دهند که باعث بروز چندگانگی در سیاست‌گذاری کتابخانه‌ها شده است؛

- مجموعه‌سازی: مجموعه‌سازی متمرکز و غیرعلمی و عدم توجه به نیازهای بومی؛
- فقدان دسترسی عموم افراد جامعه به خدمات کتابخانه‌ای، به طوری که به علت فقدان جانمایی مناسب کتابخانه‌های عمومی، تنها ۲۰ درصد مردم کشور به کتابخانه‌های عمومی دسترسی دارند؛

- معماری و دسترس‌پذیری ساختمان کتابخانه و عدم توجه به شرایط گروه‌های خاص؛
- عدم همکاری شهرداری‌ها در تأمین منابع مالی کتابخانه‌های عمومی و در نتیجه تشکیل پرونده‌های حقوقی بین شهرداری‌ها و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور؛
- فقدان بودجه برای کتابخانه‌های عمومی شهرهای کوچک و روستاها به علت درآمدهای اندک شهرداری‌ها در این شهرها؛

- مدیریت متمرکز کتابخانه‌های عمومی و اختیار اندک مسئولان محلی و کتابداران در اداره کتابخانه‌ها.

مشکلات فوق به‌رغم مطرح شدن طی سال‌های اخیر، همچنان پابرجا هستند. یکی از چالش‌های دیگر کتابخانه‌های عمومی، جایگاه آن به‌منزله یک نهاد اجتماعی و فرهنگی در بین دیگر نهادهاست. در حال حاضر ترویج کتاب‌خوانی و افزایش سرانه مطالعه به‌عنوان تنها انگاره موردانتظار از کتابخانه‌های عمومی تلقی می‌شود، و به نظر می‌رسد خود این امر باعث جهت‌گیری نامناسبی در سیاست‌های ملی حوزه‌های کلان فرهنگی شده است و کمتر به سایر نقش‌های کتابخانه‌ها در عرصه عمومی پرداخته می‌شود. تا جایی که کارکردها و رسالت‌های کتابخانه‌های عمومی، که توسط یونسکو و ایفلا به‌عنوان دو مرجع بین‌المللی برای سیاست‌گذاری در این عرصه مشخص شده است، نادیده گرفته می‌شود.

مصدق بارز این امر را می‌توان در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور مشاهده کرد، به‌طوری که طبق آخرین پژوهش منتشرنشده در این حوزه (رنجبر، ۱۳۹۷) توجه به کتابخانه‌های عمومی و نقش آن در جامعه از برنامه چهارم تا ششم توسعه، رفته‌رفته کم‌رنگ شده است. در این پژوهش با روش تحلیل محتوا، متن قوانین پنج‌ساله توسعه کشور، از نظر توجه به کتابخانه‌های عمومی موردبررسی قرار گرفته است.

پژوهش خدائی (۱۳۸۵) با عنوان «جنبه‌های تاریخی شکل‌گیری و توسعه نظام کتابخانه‌های عمومی ایران از سال ۱۳۵۲ تا زمان حاضر» نشان می‌دهد که جنبش کتابخانه‌های عمومی در ایران مانند کشورهای پیش‌گام در این راه یعنی آمریکا و انگلیس، توسط مردم و روشنفکران شکل گرفته است. اما قوانین در ایران، برعکس کشورهای مذکور، روزبه‌روز از مشارکت مردم و کتابداران در امور کتابخانه‌های عمومی کاسته‌اند. پیشنهاد پژوهش ذکرشده، بازنویسی و تجدیدنظر در همه متون و قوانین مرتبط با کتابخانه‌های عمومی است تا از این طریق بتواند نقش مردم و شوراهای محلی در تصمیم‌گیری برای کتابخانه‌های عمومی را پررنگ کند.

آجرلو و غفاری (۱۳۹۱) نیز در پژوهشی، نظام حقوق اداری و مالی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور را بررسی کرده‌اند تا به شناخت تعارضات و نقاط ضعف آن و همچنین، ارائه تحلیل حقوقی در جهت حل تعارضات و شفاف کردن نظام حقوقی خاص آن به‌منظور تحقق مفهوم «اداره خوب» دست یابند. آن‌ها نیز با استفاده از رویکرد توصیفی و با مراجعه مستقیم به اسناد و مراجع (روش سندی) به توصیف و بیان داده‌ها و اسناد معطوف به موضوع پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نیز نشان می‌دهد در حالی که وجود شخصیت اداری و مالی و استقلال در این زمینه‌ها ثمرات بسیار خوبی از جمله عدم تمرکز فنی و تخصصی شدن امور کتابخانه را در پی دارد؛ تزلزل اداره و عدم شفافیت و همچنین نبود سازوکار و نظارت مناسب مالی بر این نهاد نقطه‌ضعف‌های مهمی محسوب می‌شوند و راه‌حل این تعارضات اداری و مالی را، نه لزوماً تلفیق و نه انحلال ساختار آن بلکه بهترین راه‌حل اصلاح قانون مصوب سال ۱۳۸۲ برای ایجاد مدیریت واحد و فراگیر در امور مربوط به کتابخانه‌ها و اصلاح ترکیب هیئت‌امنا بیان می‌کند.

میری (۱۳۹۶) در پژوهشی مدل کتابخانه عمومی مطلوب جامعه ایرانی را به روش پژوهش آمیخته اکتشافی ارائه کرده است. طبق نتایج این پژوهش، مقوله عمده مدیریت متمرکز

کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان شرط زمینه‌ای بر پدیده کتابخانه عمومی مطلوب جامعه ایرانی تأثیر منفی گذاشته است. بی‌توجهی به نیازها و شرایط هر کتابخانه، عدم‌استفاده بهینه از نیروی انسانی، کمبود بودجه و فضای مناسب در کتابخانه‌های عمومی و درگیری کتابداران در مسائل روزمره که خود متأثر از مدیریت متمرکز کتابخانه‌هاست، به‌عنوان شرایط علی بر عملکرد کتابخانه‌های عمومی تأثیر گذارند که پیامد آن عدم‌استقبال جامعه (حتی افراد کتابخوان) از کتابخانه‌های عمومی است.

توجه به کتابخانه‌های عمومی در اسناد بالادستی نمودی از سیاست‌گذاری ملی در این حوزه است. در این خصوص نیز رنجبر (۱۳۹۷) با رویکرد توصیفی و با کمک روش تحلیل محتوا در صدد پی‌بردن به جایگاه کتابخانه‌های عمومی در قوانین برنامه پنج‌ساله چهارم تا ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور است. وی در این پژوهش از تحلیل سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ که نقش مرجعیت را برای برنامه‌های توسعه (چهارم تا هفتم) داراست، مشخص کرد که در این سند توسعه فرهنگی اهمیت ویژه‌ای دارد و به‌تبع آن با تأکید و توجه خاص بر حوزه‌های عملکرد کتابخانه‌های عمومی، به‌صورت غیرمستقیم، نقش و جایگاه مهمی برای کتابخانه‌های عمومی در نظر گرفته شده است. همچنین، آنچه از تحلیل محتوای سه برنامه توسعه موردنظر و مقایسه تعداد و درصد فراوانی مربوط به مصادیق مقوله‌های تعیین‌شده مرتبط با فعالیت کتابخانه‌های عمومی در این سه قانون آشکار شد، این بود که میزان اهمیت کتابخانه عمومی در برنامه‌های توسعه از برنامه چهارم تا برنامه ششم روندی کاهشی داشته است.

فرانک ام گاردنر^۱ (۱۹۷۱) در پژوهش خود با عنوان «قانون‌گذاری کتابخانه‌های عمومی: یک مطالعه تطبیقی» به ارائه رهنمود، اصول اساسی و ملاحظات عملی برای قانون‌گذاری و ارائه الگوی قانون‌گذاری برای کتابخانه‌های عمومی کشورهای در حال توسعه پرداخته است. گاردنر پس از مطالعه تطبیقی قانون کتابخانه‌های عمومی در کشورهای مختلف مدلی قانونی را برای قانون‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی پیشنهاد داده است و در نهایت، ۲۲ اصل اساسی قانون‌گذاری درباره کتابخانه‌های عمومی را پیشنهاد داده است که اهم موارد آن عبارت‌اند از:

1. Frank M. Gardner

- هدف از قانون باید به صورت شفاف بیان شود؛
- وزارت خانه یا بخشی از ایالت که باید پاسخ‌گویی امور مربوط به کتابخانه‌های عمومی باشد و نیز زیربخش‌های آن‌ها، می‌بایست به صورت واضح در قانون ذکر شود؛
- وظایف و اختیارات واحدهای مختلف از ایالت باید به صورت شفاف بیان شود؛
- قانون کتابخانه‌های عمومی باید شامل تمهیداتی برای همکاری بین کتابخانه‌های در سطوح مختلف باشد.

بوگی و کوپر^۱ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «کتابخانه‌های عمومی: چشم‌انداز سیاسی در برابر خواست عمومی» سیاست دولت بریتانیا در مورد کتابخانه‌های عمومی را از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ مورد مطالعه قرار داده است. این پژوهش به این پرسش پاسخ می‌دهد که کاربران کتابخانه چیزی را که دولت برای آن‌ها می‌خواهد، تقاضا می‌کنند یا خیر؟ نتایج این پژوهش نشان داد که ناسازگاری ذاتی بین خواست دولت و تقاضای مردم وجود ندارد. برای مثال، دولت می‌خواهد که مردم از فناوری اطلاعات در کتابخانه استفاده کنند و مردم نیز برای استفاده از فناوری اطلاعات به کتابخانه‌های عمومی مراجعه می‌کنند. کاربران کتابخانه متقاضی امانت کتاب از یک فضای شاداب و دلپذیر هستند، در حالی که این امر در هیچ سند سیاستی‌ای مورد توجه قرار نگرفته است. جاگر^۲ و همکارانش (۲۰۱۳) نیز کتابخانه، سیاست‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در جامعه ایالت متحده را طی چهار دوره تاریخی شامل دوران کتابخانه‌های محلی، سال‌های جنگ جهانی اول و دوم، سال‌های پس از جنگ تحت عنوان سال‌های تأمین بودجه، و سال‌های مداخله که شامل ربع قرن اخیر می‌شود، بررسی کرده‌اند. این پژوهش، با روش تاریخی و کتابخانه‌ای انجام شده است و نتایج آن نشان می‌دهد در سال‌های اخیر سیاست‌گذاری و جریان‌های سیاسی در سطح فدرال، مداخله بی‌سابقه‌ای در کتابخانه‌ها در سطح ملی ایجاد کرد. هدف بعضی از این تصمیم‌ها مستقیماً بر کتابخانه‌ها متمرکز بود، در حالی که برخی دیگر به‌طور جنبی روی کتابخانه‌ها تأثیر گذاشتند. به‌رغم بودجه محدود دولت فدرال و مداخلات قابل توجه در کتابخانه‌های عمومی، آن‌ها یک نهاد محلی باقی می‌مانند.

محمد اشفاق احمد و رفیع الف شیخ (۲۰۱۵) در پژوهش «قانون کتابخانه‌های عمومی در پاکستان: زیرساخت قوانین و مقررات کتابخانه‌های عمومی در پاکستان» به بررسی قوانین مختلف

1. Alan Boughey and Mike Cooper

2. Paul T. Jaeger

پاکستان در سطوح ملی و استانی می‌پردازند و تأثیر آن‌ها را بر نظام کتابخانه‌ای پاکستان بررسی می‌کند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی این کشور عمدتاً بدون تمهیدات قانونی و برنامه‌ریزی‌های قبلی تأسیس شده‌اند. ادارات و ساختارهای محلی مختلفی کتابخانه‌های مخصوص خود را بدون اهداف مشخص تأسیس کرده‌اند. همچنین، تمهیدات قانونی در این کشور گاهی استانی هستند و گاهی ملی، در صورتی که طبق قانون اساسی سال ۱۹۷۳، تصمیم‌گیری در مورد کتابخانه‌ها و قانون‌گذاری مربوط به آن‌ها می‌بایست مسئله‌ای ملی باشد؛ گرچه مقررات لازم برای قوانین کتابخانه‌های عمومی در قانون اساسی پاکستان پیش‌بینی شده است، این قوانین هنوز هم به مرحله اجرا نرسیده‌اند. در نتیجه، کتابخانه‌های عمومی تحت مدیریت دولت‌های استانی مربوط فعالیت می‌کنند.

بالاجی^۱ و دیگران (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «بررسی سیاست کتابخانه‌های عمومی در هند»، به تحلیل سیاست‌ها و قوانین کتابخانه‌های عمومی در هند پرداخت. این تلاش برای نقد سیاست‌های موجود در رابطه با کتابخانه‌های عمومی و بخش فرهنگ بود که «گالری‌ها، کتابخانه‌ها، آرشیوها و موزه‌های» هند با این سیاست‌ها اداره می‌شد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که از ۲۹ ایالت هندوستان و ۷ قلمرو اتحادیه‌ای، ۱۹ ایالت قوانین کتابخانه‌ای را تصویب کرده‌اند که از این میان فقط ۵ ایالت از ارائه مالیات بر درآمد به کتابخانه‌ها برخوردار هستند و مشخص شد که ایالت‌هایی که نرخ سواد پایین‌تری داشتند، قوانین کتابخانه‌ای ندارند. این پژوهش نشان داد که هیچ اطلاعات مستندی در مورد سرانه هزینه کتابخانه‌های عمومی در هند موجود نیست.

با مروری بر سیاست‌های ملی تدوین‌شده در سایر کشورها، سیاست‌گذاری ملی قوی و مستحکم برای کتابخانه‌های عمومی تنها راهی است که رشد متعادل و برابر کتابخانه‌های عمومی در کل کشور را تضمین می‌کند. برای مثال کتابخانه‌های عمومی فنلاند، به‌صورت آشکار فواید سیاست‌گذاری قدرتمند ملی برای خدمات کتابخانه‌های را عمومی نشان می‌دهد. افزایش مداوم و طولانی‌مدت استفاده از کتابخانه‌ها در میان مردم فنلاند از زمانی شروع شد که دولت توجه خود را به کتابخانه‌های عمومی معطوف کرد. سیاست ملی می‌تواند با حذف برخی از ابهامات و بلا تکلیفی‌ها، به تأمین بودجه کتابخانه‌های عمومی کمک شایانی کند (هلینگ، ۱۳۹۴). این موضوع می‌تواند در کشور ما نیز اتفاق بیفتد. لذا به‌منظور تدوین سیاست‌های ملی برای

1. Balaji

کتابخانه‌های عمومی، لازم است بررسی شود که در حال حاضر مقررات و سیاست‌های ابلاغی، در صدد پاسخ به چه نیازهایی برآمده و برای حل چه مسائلی تنظیم شده‌اند. اولین گام در سیاست‌گذاری، شناسایی موضوعاتی است که در آن حوزه سیاست‌گذاری شده است که این پژوهش به نیاز پاسخ می‌دهد.

از طرفی با مقایسه یافته‌های این پژوهش با کارکردها و اهداف کتابخانه‌های عمومی مرتبط با اسناد بالادستی، می‌توان خلأهای سیاست‌گذاری ملی کتابخانه‌های عمومی را شناسایی کرد. سیاست‌گذاران و متخصصان موضوعی در صورتی می‌توانند به سیاست‌گذاری مؤثر و کارآمد بپردازند که از پیشینه سیاست‌گذاری در یک حوزه بخصوص آگاه باشند. این پژوهش با تحلیل محتوای اسناد سیاستی، این امکان را برای مدیران، سیاست‌گذاران و متخصصان موضوعی فراهم می‌کند.

ممکن است در مقاطع مختلف، موضوع سیاست‌گذاری و وضع قوانین برای کتابخانه‌های عمومی در دستور کار سیاست‌گذاران قرار گرفته باشد، ولی عدم ارائه راه‌حل مطلوب، باعث خارج شدن آن از دستور کار یا سیاست‌گذاری ناقص در این عرصه شود. مدیران و متخصصان موضوعی با بهره‌گیری از نتایج این پژوهش، می‌توانند مسیر روشن‌تری را برای تدوین راه‌حل‌های سیاستی در پیش گیرند.

این پژوهش در پی پاسخ به دو پرسش ذیل است:

۱. سیاست‌ها و قوانین ابلاغی، برای حل چه مسائلی از کتابخانه‌های عمومی کشور تنظیم شده‌اند؟
۲. در سیاست‌ها و مقررات ابلاغی، بازیگران و ذی‌نفعان عمده چه نقشی دارند؟

روش پژوهش

به‌منظور پی بردن به وضع موجود و نیز ارائه تصویری روشن از مسائل مطرح در سیاست‌های ملی کتابخانه‌های عمومی و تصمیم‌گیری‌های انجام‌شده در این خصوص توسط نهادهای سیاست‌گذار، نیازمند تحلیل محتوای کیفی اسناد موجود در این حوزه هستیم.

در پژوهش حاضر، مصوبات مجلس شورای اسلامی، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، دستورالعمل‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مصوبات شورای فرهنگ عمومی کشور مورد بررسی قرار گرفته است تا مسائلی شناسایی شوند که در حوزه کتابخانه‌های عمومی در دستور کار قرار گرفته و برای آن تصمیم‌گیری شده و به قانون یا دستورالعمل اجرایی منجر شده است. همچنین، بازیگران و ذی‌نفعان ذکر شده و نقش آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

در این پژوهش، تحلیل محتوای اسناد و قوانین مدنظر، به روش گال و همکاران (۱۳۸۳)، در پنج مرحله به انجام رسید: در مرحله اول اسناد موردنظر مورد مطالعه دقیق قرار گرفت. در مرحله دوم روش مقوله‌بندی مناسب انتخاب و سعی شد تا هر مقوله نماینده یک متغیر مجزا باشد که به اهداف پژوهش مربوط است. در مرحله سوم هر یک از گزاره‌های استخراج شده برای قرار گرفتن در هر یک از مقوله‌ها نشانه‌گذاری شد. در مرحله چهارم مقوله‌بندی با روش کدگذاری محوری انجام شد. در این روش کدگذاری، چند مقوله اصلی که بتوان سایر مقوله‌ها را از درون آن استخراج کرد، انتخاب می‌شوند و در مرحله آخر هم داده‌ها پردازش و نتایج تفسیر شدند.

واحد تحلیل در این بخش از پژوهش، جملات هستند، بدین صورت که برای هر جمله، یک مفهوم استخراج شده و سپس مفاهیم در مقوله‌های عام جای گرفته‌اند، تا جایی که مسائل اساسی کتابخانه‌های عمومی که برای آن‌ها سیاست‌گذاری شده است، شناسایی شوند و نیز بازیگران اصلی و نقش درنظر گرفته شده برای هر یک از آن بازیگران نیز بیان شود.

جامعه این پژوهش شامل متن اسناد، قوانین و مقرراتی است که در حوزه کتابخانه‌های عمومی به تصویب نهادهای سیاست‌گذار در جمهوری اسلامی ایران رسیده‌اند. این قوانین شامل موارد مصوب در مجلس شورای اسلامی، دولت، شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای فرهنگ عمومی است که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. در این خصوص، نه مصوبه مهم و عمده که به‌طور خاص کتابخانه‌های عمومی را مدنظر قرار داده‌اند مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

متن قوانین و مصوبات فوق از سامانه قوانین مجلس شورای اسلامی، پورتال شورای عالی انقلاب فرهنگی، پورتال شورای فرهنگ عمومی کشور و پایگاه ملی اطلاع‌رسانی قوانین و مقررات کشور - که زیرنظر معاونت حقوقی ریاست جمهوری، معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات فعالیت می‌کند - گرفته شده است.

جدول ۱. فهرست مصوبات در حوزه کتابخانه‌های عمومی

ردیف	عنوان قانون	عنوان اختصاری	تاریخ تصویب	مرجع تصویب
۱	قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور	قانون تأسیس	۱۷ اسفند ۱۳۸۲	مجلس شورای اسلامی
۲	آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور با اصلاحات و الحاقات بعدی	آیین‌نامه اجرایی	۴ آذر ۱۳۸۳	هیئت وزیران
۳	اضافه شدن نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به فهرست مؤسسات موضوع بند «ب» ماده (۱۱) قانون استخدام کشوری	بند ب ماده ۱۱	۱۴ آذر ۱۳۸۳	مجلس شورای اسلامی
۴	اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور	اصلاحیه آیین‌نامه اجرایی	۲۶ تیر ۱۳۸۴	هیئت وزیران
۵	سند نهضت مطالعه مفید	سند نهضت مطالعه مفید	۴ آبان ۱۳۸۹	شورای عالی انقلاب فرهنگی
۶	اختصاص دادن کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی به حساب جاری بانک تجارت به نام نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به عنوان وجوه موضوع ماده (۱۷۲) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم - مصوب ۱۳۷۱	ماده ۱۷۲ مالیات‌های مستقیم	۹ بهمن ۱۳۸۹	وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت
۷	کسر از سرجمع اعتبارات مربوط به درآمد شهرداری‌ها و پرداخت به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی (خزانه داری کل کشور)	مصوبه کسر نیم درصد از اعتبارات شهرداری‌ها	۲۳ اسفند ۱۳۹۱	هیئت وزیران
۸	ماده ۶۴ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)	ماده ۶۴	۴ اسفند ۱۳۹۳	مجلس شورای اسلامی
۹	مصوبه شورای فرهنگ عمومی کشور در خصوص ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی	مصوبه ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی	۲۳ آبان ۱۳۹۶	شورای فرهنگ عمومی

نمونه پژوهش برابر با تمامی مصوبات مندرج در جدول یک است و لذا در این پژوهش از نمونه گیری استفاده نشده است و به علت امکان سرشماری، تمامی متن مصوبات مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

به منظور تضمین صحت و قابلیت اعتماد بخش‌های مختلف این پژوهش از ملاک‌های اعتبارپذیری، قابلیت اطمینان و تأییدپذیری استفاده شد، که معیارهای جایگزین اعتبار و پایایی، جهت تضمین صحت و قابلیت اعتماد پژوهش کیفی، هستند (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵). «یک پژوهش زمانی اعتمادپذیر است که افراد، معقول بودن و درستی یافته‌ها را در زمینه اجتماعی خود تشخیص دهند» (هومن، ۱۳۸۹: ۶۳). بدین منظور راهکارهای بررسی از زوایای مختلف و تبادل نظر با هم‌تایان به کار گرفته شد.

قابلیت اطمینان جایگزین پایایی در پژوهش کیفی است. بدین معنی که پژوهشگر به‌جای اینکه بخواهد افراد در شرایط مشابه به همان نتایج برسند، در پی آن است که خواننده متقاعد شود که با توجه به فرایند طی شده در پژوهش، یافته‌ها از قابلیت اطمینان برخوردار است (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵).

برای قابل ردیابی کردن و کنترل قابلیت اطمینان این پژوهش، «مسیرنمای حسابرسی» تهیه شده است. بدین معنی که جزئیات مربوط به چگونگی گردآوری داده‌ها و نحوه تصمیم‌گیری‌ها، تفسیرها و تحلیل‌های طی شده در فرایند پژوهش به‌عنوان جاپایایی برای حسابرسی فردی خارج از پژوهش، تهیه و نگهداری شده است (حریری، ۱۳۸۵). در این پژوهش نیز این مسیرنما شامل متون بررسی شده، مقوله‌های استنتاج‌شده از داده‌ها و یادداشت‌های پژوهشگر تهیه شد.

قابلیت انتقال در رویکرد کیفی، معادل تعمیم‌پذیری در پژوهش کیفی است. قابلیت انتقال به مقدار و درجه‌ای اشاره دارد که یافته‌های حاصل از پژوهش در یک محیط را بتوان به محیط و گروه‌های دیگر تسری داد. به منظور تضمین قابلیت انتقال، شرح مشخصی از جامعه پژوهش مورد مطالعه، نحوه انتخاب و ویژگی‌های اسناد مورد مطالعه، و نحوه جمع‌آوری و فرایند تحلیل به‌روشنی بیان شده است (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵).

تأییدپذیری در رویکرد کیفی، معادل عینیت در پژوهش کمی است. به‌منظور تأمین تأییدپذیری، باید ادعاها، یافته‌ها، تفسیرها و غیره را به‌نحوی آشکار و قابل تشخیص با داده‌ها پیوند بدهد و داده‌ها و مستندات مربوط به استنتاج‌ها و تفسیرها، منطبق رسیدن از داده‌ها به این تفسیرها و یافته‌ها را برای بازرسی توسط دیگران دسترس‌پذیر سازد (فلیک، ۱۳۸۷). در این زمینه نیز از حسابرسی تأییدپذیری و نیز بررسی توسط هم‌تایان استفاده شده است.

یافته‌ها

با توجه به تحلیل انجام‌شده، در مجموع ۲۴۸ مفهوم استخراج شد که با ادغام مفاهیم مشترک در مقوله‌ها ۷۴ مقوله منحصربه‌فرد شناسایی گردید. به‌منظور دستیابی به دیدی کلی نسبت به پراکندگی و میزان توجه قوانین به موضوعات مختلف، میزان حضور هر مقوله در اسناد مختلف، مستخرج از نرم‌افزار MAXQDA، به تصویر کشیده شد.

یافته‌ها نشان داد که موضوع «ترویج خواندن» در سند نهضت مطالعه مفید، و مصوبه شورای فرهنگ عمومی بیشتر مورد توجه بوده است و موضوع «مدیریت منابع مالی» در آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه تأسیس و اداره کتابخانه‌های عمومی در کشور، بیشتر مورد توجه بوده است. به‌منظور پی بردن به مسائل اصلی، لازم است تا روابط عام و خاص بین مقوله‌ها اصلی نیز بررسی شوند.

پاسخ پرسش اول: پس از بررسی این روابط در بین مقوله‌های استخراج‌شده، می‌توان پنج حوزه موضوعی اصلی را بیان کرد که سیاست‌گذاران در پی سیاست‌گذاری در آنها هستند و در واقع سیاست‌های موجود برای پاسخ‌گویی به این مسائل تنظیم شده‌اند:

- سیاست‌های ترویج خواندن در کشور
- مدیریت امور اداری و مالی کتابخانه‌های عمومی کشور
- ساخت و توسعه کتابخانه‌های عمومی کشور
- مدیریت ارائه خدمات کتابخانه‌ای کتابخانه‌های عمومی کشور
- تعیین بازیگران اداره کتابخانه‌های عمومی در کشور

در جدول ذیل، رابطه مقوله‌های محوری با مقوله‌های فرعی نشان داده شده است:

تحقیقات اطلاعاتی در کتابخانه‌های عمومی

تحلیل محتوای اسناد سیاست‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران

جدول ۲. استخراج مقوله‌های محوری از اسناد

مقوله محوری	مقوله فرعی	مقوله محوری	مقوله فرعی	مقوله محوری
	خیرین			
	دبیرخانه انجمن کتابخانه‌های عمومی استان			
	شورای عالی انقلاب فرهنگی			
	دبیرخانه انجمن کتابخانه‌های عمومی شهرستان			
	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی			
	شورای فرهنگ عمومی کشور		سرانۀ مطالعه	
	اعضای انجمن کتابخانه‌های عمومی بخش و شهر		مشاورۀ انتخاب کتاب	
	اعضای انجمن کتابخانه‌های عمومی شهرستان		دسترس‌پذیری کتاب در اماکن و مراکز	
	شخصیت‌های حقیقی و حقوقی		بهره‌گیری از سلبریتی‌ها برای ترویج خواندن	
	رئیس شورای اسلامی شهرستان		تأمین منابع گروه‌های خاص	
	رئیس اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی شهرستان	تعیین بازیگران اداره	تأمین منابع الکترونیکی	سیاست‌های ترویج خواندن در کشور
	شهردار	کتابخانه‌های عمومی در کشور	تبلیغات فضای مجازی	
	فرماندار		برنامه‌های ترویجی سازمان‌های دولتی و مردم‌نهاد	
	اعضای انجمن کتابخانه‌های عمومی استان		تولید فیلم و تئاتر و محصولات فرهنگی	
	شخصیت‌های حقیقی و حقوقی		تبلیغات در محیط شهری	
	استان		نقد و بررسی کتاب	
	رئیس شورای اسلامی استان		برگزاری مسابقات	
	رئیس سازمان آموزش و پرورش استان		برگزاری نمایشگاه‌ها	
	رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان		برگزاری جشنواره‌ها	
	مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان			
	استاندار			
	اعضای هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور			

←

مقوله محوری	مقوله فرعی	مقوله محوری	مقوله فرعی
مدیریت امور اداری و مالی کتابخانه‌های عمومی کشور	<p>اخذ درآمدها</p> <p>حق عضویت کتابخانه</p> <p>مدیریت امور اداری و منابع انسانی</p> <p>مأمور به خدمت کارمندان دولت</p> <p>در کتابخانه‌های عمومی کشور</p> <p>حفظ پست سازمانی مأموران به خدمت</p> <p>بازنشستگی مأموران به خدمت</p> <p>حقوق و مزایای مأموران به خدمت</p> <p>کسر نیم‌درصد توسط خزانه‌داری کل کشور</p> <p>پرداخت مالیات مستقیم برای توسعه کتابخانه‌های عمومی</p> <p>بودجه تأمین منابع کتابخانه‌های عمومی</p> <p>بودجه توسعه عمرانی و تجهیزاتی کتابخانه‌ها</p> <p>برخورد با امتناع شهرداری‌ها از پرداخت نیم‌درصد</p> <p>کمک‌های مالی خیرین</p> <p>جذب و نگهداری پرسنل</p> <p>مدیریت منابع مالی</p>	<p>مدیریت کتابخانه عمومی</p> <p>تعریف کتابخانه عمومی</p> <p>مدیریت ارائه نظارت بر فعالیت کتابخانه عمومی</p> <p>خدمات حمایت و نظارت بر ارائه خدمات کتابخانه‌ای</p> <p>کتابخانه‌های خصوصی</p> <p>برنامه‌ریزی ارائه خدمات عمومی</p> <p>کتابخانه‌ای برای عموم مردم</p> <p>صدور مجوز فعالیت کتابخانه‌های عمومی</p>	<p>ساخت کتابخانه عمومی^۱</p> <p>ساخت و تأسیس کتابخانه عمومی^۲</p> <p>توسعه افزایش میزان امانت کتاب</p> <p>کتابخانه‌های افزایش فضای کتابخانه‌ای</p> <p>عمومی راه‌اندازی کتابخانه‌های سیار</p> <p>کشور تأمین و تولید منابع اطلاعاتی</p> <p>تأمین تجهیزات</p>

۱. ساخت کتابخانه تنها به ساختمان کتابخانه اشاره دارد و شامل تجهیزات و مسائل جانبی نمی‌شود.

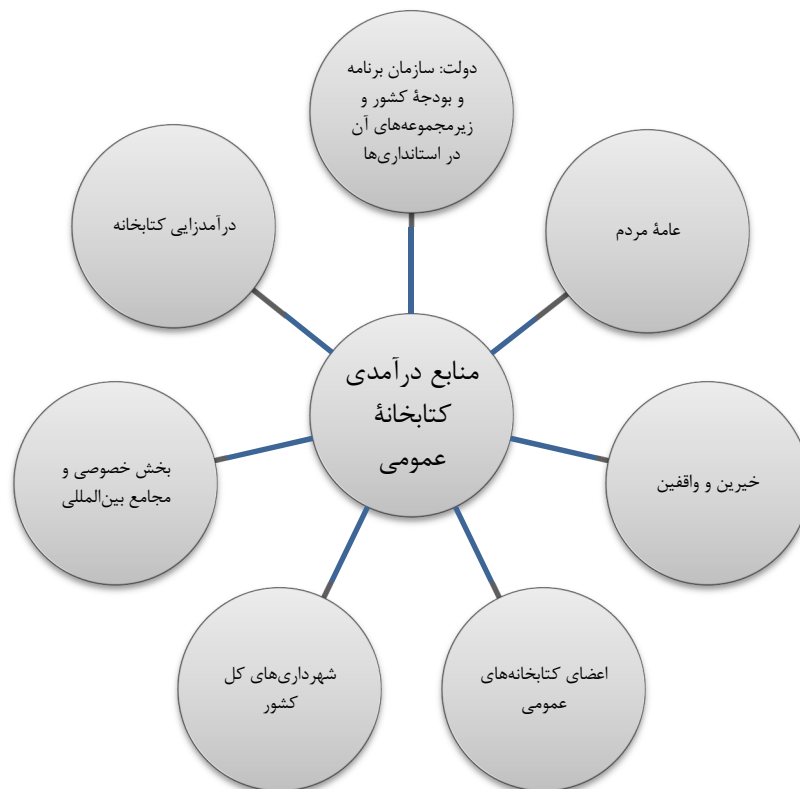
۲. تأسیس کتابخانه به تجهیز و بهره‌برداری از کتابخانه اشاره دارد.

پاسخ پرسش دوم: در ادامه، با توجه به محتوای اسناد، به بیان نقش عمده بازیگران در اداره کتابخانه‌های عمومی، می‌پردازیم. با بهره‌گیری از مقوله‌های استخراج شده و مدل‌های مختلف تحلیل ذی‌نفعان یک سازمان، می‌توان نقش بازیگران یا ذی‌نفعان کتابخانه‌های عمومی را به شرح ذیل بیان داشت:

اداره‌کنندگان کتابخانه‌های عمومی: طبق قوانین مصوب بررسی‌شده، متولی اصلی اداره کتابخانه‌های عمومی در کشور، دبیرخانه هیئت‌امنا کتابخانه‌های عمومی کشور است که در حال حاضر با عنوان «نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» فعالیت می‌کند. طبق قانون تأسیس و آیین‌نامه اجرایی آن، همه کتابخانه‌های عمومی می‌بایست زیر نظر این نهاد فعالیت کنند و یا مجوز فعالیت خود را از این نهاد، دریافت کنند. این وظیفه در سطوح استانی و شهرستانی، بر عهده دبیرخانه انجمن کتابخانه‌های عمومی آن استان یا شهرستان است.

فعالان بخش خصوصی نیز می‌توانند مشروط به اخذ مجوزهای لازم از نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، به صورت جداگانه نسبت به ارائه خدمات کتابخانه‌ای اقدام کنند. شهرداری نیز به عنوان یک نهاد عمومی غیردولتی، در صورت ارائه خدمات کتابخانه‌ای به عموم مردم، طبق مقررات لازم است نسبت به دریافت مجوز اقدام کند.

تأمین‌کنندگان منابع مالی: کتابخانه‌های عمومی همانند هر سازمان دیگری، نیازمند تأمین منابع مالی خود است. با توجه به متن اسناد تحلیل‌شده، سازمان‌ها و گروه‌های ذیل به عنوان تأمین‌کنندگان منابع مالی در نظر گرفته شده‌اند:

شکل ۱. تأمین‌کنندگان مالی اداره کتابخانه‌های عمومی

همان‌طور که از شکل استخراج شده از تحلیل اسناد قابل مشاهده است، به‌طور کلی هفت منبع تأمین مالی در کتابخانه‌های عمومی کشور وجود دارد:

۱. **دولت:** بودجهٔ پرداختی دولت به کتابخانه‌های عمومی از دو مسیر عمده انجام می‌شود که شامل کمک‌های دولتی در قالب بودجهٔ سالانهٔ کشور و بودجهٔ احداث، تعمیر و تجهیز کتابخانه‌های عمومی در استان‌هاست. کمک‌های دولتی هر ساله با توجه به برنامه‌های ارائه‌شدهٔ نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد می‌شود و پس از تصویب در آن، به‌عنوان بودجهٔ سالانه در اختیار دبیرخانهٔ

هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور قرار می‌گیرد که بخش قابل توجهی از آن صرف هزینه‌های پرسنلی می‌شود. بودجهٔ احداث، تعمیر و تجهیز کتابخانه‌های عمومی کشور نیز به صورت سالانه از طرف سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استانداری‌ها، تحت عنوان «تملک و دارایی‌های سرمایه‌ای»، در اختیار دبیرخانهٔ انجمن کتابخانه‌های عمومی استان مربوطه قرار می‌گیرد که از این ردیف، بتواند نیازهای تعمیراتی و تجهیزاتی کتابخانه‌های عمومی کشور را برطرف کند. کتابخانه‌های عمومی فاقد ردیف مشخص، در بودجهٔ جاری سالانه کشور است.

۲. عموم مردم: این منابع مالی شامل منابعی است که به صورت غیرمستقیم توسط عامهٔ مردم در صنوف و اقشار مختلف، از طریق پرداخت مالیات و عوارض به دولت و شهرداری‌ها، به صورت غیرمستقیم به کتابخانه‌های عمومی کمک مالی می‌کنند.

۳. خیرین و واقفین: این گروه شامل اشخاص حقیقی و حقوقی هستند که تحت عناوین مختلف و به صورت نقدی و غیرنقدی در تأمین منابع مالی اداره کتابخانه‌های عمومی کشور، مشارکت دارند. کمک‌های غیرنقدی در قالب اهدا یا وقف کتاب و منابع اطلاعاتی، زمین برای احداث کتابخانه، ساختمان و نیز تجهیزات کتابخانه‌ای، رایانه‌ای و اداری انجام می‌شود. کمک‌های نقدی نیز در تأمین نیازهای جاری یا تجهیزاتی و ساختمانی یا برگزاری برنامه‌های فرهنگی و خدمات کتابخانه‌ای مصرف می‌شود.

۴. اعضای کتابخانه‌های عمومی: این گروه از منابع مالی، پرداخت حق عضویت در کتابخانه‌های عمومی، جرائم دیرکرد منابع اطلاعاتی یا هزینهٔ استفاده از برخی خدمات خاص، مانند اسکن و کپی را شامل می‌شود و صرف تأمین نیازهای جاری کتابخانه می‌شود.

۵. شهرداری‌های کل کشور: این منابع مالی را می‌توان در دو گروه عمده تقسیم کرد. گروه اول آن پرداخت حداقل نیم درصد از کل درآمدهای شهرداری‌ها را شامل می‌شود که باید به صورت ماهانه و علی‌الحساب به حساب انجمن کتابخانه‌های عمومی هر شهر واریز شود. این منبع درآمدی، به علت فقدان ردیف بودجهٔ جاری کتابخانه‌ها در بودجهٔ سالانه کشور، از اهمیت بسزایی برخوردار است و در تأمین نیازهای اولیه گرفته تا توسعهٔ فیزیکی و تجهیزاتی کتابخانه‌ها مصرف می‌شود. گروه دوم از حمایت مالی شهرداری‌ها، شامل در اختیار گذاشتن بلاعوض زمین برای احداث کتابخانه است.

۶. **بخش خصوصی و مجامع بین‌المللی:** طبق مقررات پیش‌بینی‌شده در قوانین و سیاست‌گذاری‌ها، به صاحبان مشاغل و صنوف مختلف اجازه داده شده است تا سقف ۷۰ درصد از مالیات‌های مستقیم را، طبق ماده ۱۷۲ اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم، به‌جای واریز به خزانه‌داری، در توسعه کتابخانه‌های عمومی هزینه کنند. همچنین، مجامع بین‌المللی همچون بانک جهانی و یونسکو، اعتباراتی را برای توسعه کتابخانه‌های عمومی در کشورهای در حال توسعه تخصیص می‌دهند.

۷. **درآمدزایی کتابخانه:** طبق مقررات کتابخانه‌های عمومی و موارد در نظر گرفته‌شده در سیاست‌های تحلیل‌شده، این امکان برای کتابخانه‌های عمومی وجود دارد که با اجاره دادن فضاهای مازاد برای برخی فعالیت‌های مرتبط فرهنگی، خدمات تحویل مدرک یا غیرحضوری، برگزاری کلاس‌های آموزش و فرهنگی مختلف، نسبت به درآمدزایی و مصرف آن برای برآوردن نیازهای کتابخانه اقدام کند.

مشتریان: مشتریان کتابخانه‌های عمومی شامل عموم افراد جامعه صرف‌نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی آن‌هاست که در حال حاضر به‌عنوان کاربران کتابخانه‌های عمومی از خدمات مختلف کتابخانه‌های عمومی استفاده می‌کنند. تلاش کتابخانه‌های عمومی این است که خدمات خود را برای عموم مردم دسترس‌پذیر سازد. این امر در متن قوانین به‌صراحت آورده شده است. تأمین منابع اطلاعاتی موردنیاز مخاطبان و نایبانیان، توسعه کتابخانه‌های سیار و روستایی، ایجاد شرایط فعالیت بخش خصوصی برای ارائه خدمات کتابخانه‌ای از دسترس‌پذیری کتاب در مراکز پرفت و آمد از جمله موارد ذکر شده است.

جامعه: جامعه متشکل از گروه‌های انسانی مختلف است که دارای ویژگی‌های مختلف سنی، جنسی، نژادی، زبانی و غیره هستند که هر یک دارای آداب و رسوم و سنن خاص خود هستند و لازم است کتابخانه‌های عمومی به‌منظور تأمین نیازهای آن‌ها، به‌عنوان جامعه بالقوه کتابخانه‌های عمومی، گام بردارد. این موضوع به‌صورت آشکار در تعریف کتابخانه عمومی آمده است.

جدول ۳. شواهد مقررات در خصوص توجه به مشتریان

عنوان	متن
بند ح ماده ۳ قانون تأسیس	«برنامه ریزی برای استفاده نابینایان از امکانات کتابخانه‌های عمومی»
بند ب ماده ۳ قانون تأسیس	«تصویب دستورالعمل‌های لازم برای حمایت و نظارت بر ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی بخش خصوصی»
محور اول مصوبه ترویج فرهنگ کتاب خوانی	«حمایت از گسترش فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در زمینه‌های گوناگون از جمله در زمینه کتاب‌های صوتی، کتاب‌های الکترونیک و کتاب‌های ویژه روشندان با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور»
محور دوم مصوبه ترویج فرهنگ کتاب خوانی	«راه‌اندازی، گسترش و تقویت کتابخانه‌های سیار در مناطق شهری و روستایی فاقد کتابخانه توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» «گسترش فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی با استفاده از ظرفیت بوستان‌ها، ایستگاه‌های مترو و ناوگان حمل‌ونقل شهری توسط شهرداری‌ها با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور»

آیین‌نامه اجرایی، ماده ۲: «کتابخانه‌های عمومی نهادی فرهنگی است که با مجموعه‌ای منظم از منابع مکتوب و مضبوط در اشکال مختلف به‌منظور برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه قطع نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی آن‌ها، به ارائه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد».

همان‌طور که در تعریف کتابخانه عمومی اشاره شده است، نقش‌های اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت مأموریت‌هایی است که حاکمیت بر عهده کتابخانه‌های عمومی گذاشته و از آن انتظار دارد این مأموریت‌ها را، به شیوه‌های مختلف، به جا آورد. این امر در شرح وظایف هیئت‌امنای کتابخانه‌های عمومی کشور و انجمن کتابخانه‌های عمومی استان‌ها و شهرستان‌ها، گنجانده شده است.

کارکنان: نیروی انسانی کتابخانه‌های عمومی، شامل کتابداران و نیروهای ستادی شاغل در دبیرخانه‌های کتابخانه‌های عمومی کشور و استان‌ها است. در قوانین و اسناد بررسی‌شده، مناسبات

متقابل نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌ها و کتابخانه‌های عمومی بیان شده است که طبق ماده سه، بند «د» و «و» قانون تأسیس، بررسی و تصویب بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مورد نیاز در زمینه‌های اداری، مالی، جذب و نگهداری نیروی انسانی و «بررسی و توصیف شرح وظایف، تشکیلات، ساختار، نحوه تأمین نیروی انسانی» بر عهده دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور و طبق بند ج ماده ۹ همان قانون «جذب، نگهداری و انجام سایر امور اداری مربوط به نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌های تحت پوشش» بر عهده دبیرخانه کتابخانه‌های عمومی شهرستان است.

نکته قابل توجه در تحلیل اسناد نقش بسیار کم‌رنگ کتابداران و نیروی انسانی کتابخانه‌ها در سیاست‌گذاری‌های ملی و استانی برای کتابخانه‌های عمومی است. به طوری که رئیس دبیرخانه انجمن کتابخانه‌های عمومی در استان‌ها عضو انجمن کتابخانه‌های عمومی نیستند و در صورت تأیید رؤسای انجمن‌ها می‌توانند به عنوان عضو منصوب شوند.

از طرفی در ترکیب هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور نیز، الزامی برای انتصاب شخصیت‌های علمی و فرهنگی کتابدار و یا متخصصان این حوزه وجود ندارد. البته در این بین، نباید نقش دبیرخانه شدن نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در سند نهضت مطالعه مفید، انتصاب رؤسای دبیرخانه‌های کتابخانه‌های عمومی به عنوان عضو انجمن، و انتصاب اساتید علم اطلاعات و دانش‌شناسی به عنوان عضو هیئت امنای سال ۱۳۹۳ تا کنون را نادیده گرفت.

حاکمیت: در قوانین و سیاست‌گذاری‌های انجام شده در حوزه کتابخانه‌های عمومی، نقش‌های مختلفی برای کتابخانه‌های عمومی در نظر گرفته شده است، ولی نقش فرهنگی آن بیشتر مدنظر بوده و تأکید زیادی بر آن می‌شود. به طوری که در «آیین‌نامه اجرایی» کتابخانه عمومی به عنوان نهادی فرهنگی تعریف شده است.

آیین‌نامه اجرایی، ماده ۲: «کتابخانه‌های عمومی نهادی فرهنگی است که با مجموعه‌ای منظم از منابع مکتوب و مضبوط در اشکال مختلف به منظور برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه قطع نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی آن‌ها، به ارائه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد».

به نظر می‌رسد تلقی کردن کتابخانه عمومی به عنوان نهادی فرهنگی در سیاست‌گذاری‌ها و قوانین، می‌تواند به عنوان یکی از علل کم‌رنگ بودن نقش سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کتابخانه‌های عمومی در جامعه، در مقایسه با نقش فرهنگی آن باشد.

نهادهای مختلف در یک جامعه، برای انجام دادن وظایف و مأموریت‌های متعدد به وجود می‌آیند و به جامعه ارائه خدمات می‌کنند. لیکن علاوه بر ارائه خدمات به جامعه، روابط بین این نهادها و دولت امری مهم است. حاکمیت از کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان یک نهاد فرهنگی در جامعه ما، انتظاراتی دارد که این انتظارات در سیاست‌های ابلاغ‌شده و قوانین مصوب گنجانده شده است. بخش‌های فرهنگی در ساختار حاکمیتی کشور ایران، شامل شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، شورای فرهنگ عمومی است که کتابخانه‌های عمومی نیز در تعامل با این بخش‌ها به فعالیت می‌پردازد.

مسئله اصلی در رابطه بین حاکمیت و کتابخانه‌های عمومی زمانی به وجود می‌آید که بررسی آن در مقایسه با خدمت‌رسانی به مشتریان باشد. به عبارتی حاکمیت در صدد است با سیاست‌گذاری‌های ملی، تا حد امکان از کتابخانه‌های عمومی بیشتر به‌منظور اهداف خود استفاده کند و از طرفی لازم است کتابخانه عمومی به نیازهای مشتریان خود پاسخ دهد و ممکن است بین این دو مقوله تعارضی وجود داشته باشد. لذا لازم است بین انتظارات حاکمیت و مشتریان، تعادلی برقرار شود که زمینه حفظ منافع هر دو طرف را فراهم کند. در این خصوص لازم است ترکیب اعضای هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی و انجمن‌های کتابخانه‌های عمومی در استان‌ها و شهرستان‌ها، بررسی شود.

نمایندگان مشتریان در ترکیب هیئت‌امنا، شامل پنج نفر شخصیت علمی و فرهنگی کشور است که آن نیز توسط رئیس‌جمهور منصوب می‌شود و سایر اعضای هیئت‌امنا، شامل وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت مربوطه در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رئیس شورای عالی استان‌ها، رئیس کتابخانه ملی، نماینده مجلس عضو کمیسیون فرهنگی نمایندگان حاکمیت در سیاست‌گذاری کتابخانه‌های عمومی هستند. در سطوح استانی و شهرستانی نیز چنین وضعیتی حاکم است و چهار نفر شخصیت حقیقی یا حقوقی، توسط استاندار و فرماندار منصوب می‌شوند. به عبارتی در حال حاضر نمایندگان مشتریان در بین سیاست‌گذاران نقش کم‌رنگی دارند.

رسانه‌ها: در قوانین و سیاست‌های تحلیل‌شده در این پژوهش، نقش رسانه‌ها و در صدر آن صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، بیشتر همچون بستری برای ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی مطرح شده است. به این منظور طبق ماده ۶ سند نهضت مطالعه مفید، رئیس سازمان

صداوسیما به‌عنوان عضوی از کمیته نهضت مطالعه مفید انتخاب شده است. شواهد مربوط به نقش رسانه‌ها در اسناد تحلیل شده در این پژوهش در جدول ذیل آمده است.

جدول ۴. رسانه‌ها و کتابخانه‌های عمومی

عنوان	متن
محور اول مصوبه در خصوص ترویج فرهنگ کتاب خوانی	«پشتیبانی از تولید فیلم‌های سینمایی، تئاتر، کتاب و مجموعه محصولات فرهنگی و هنری با مضامین مرتبط با ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان‌ها و نهادهای ذیربط» «بهره‌گیری از تبلیغات محیطی برای ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی با استفاده از ظرفیت شهرداری‌ها با تأکید بر اجرای نشانه‌ها و نمادهای کتاب و کتاب‌خوانی در سطح شهرها با هماهنگی شورای فرهنگ عمومی استان‌ها و شهرستان‌ها» «پیش‌بینی تهیه و اجرای برنامه جامع ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در شبکه‌ها و برنامه‌های صداوسیما در قالب‌های مختلف» «ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در فضای مجازی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهاد کتابخانه‌های عمومی با همکاری شورای عالی فضای مجازی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات»
بند ۲۲ و ۲۴ سند نهضت مطالعه مفید	«طراحی و اجرای برنامه‌های متنوع رادیو و تلویزیونی جهت افزایش انگیزه مطالعه» «توجه به معرفی و تبلیغ کتاب و محتوای آن در رسانه‌های عمومی»

سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها): در سیاست‌ها و قوانین تحلیل شده، تعامل کتابخانه‌های عمومی و سمن‌ها و اتحادیه‌های صنفی بیشتر در حوزه ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی است که در مصوبه شورای فرهنگ عمومی مدنظر قرار گرفته است. سمن‌ها در صورت بهره‌برداری می‌تواند در سایر حیطه‌ها نیز یاری‌رسان کتابخانه‌های عمومی باشند.

جدول ۵. سمن‌ها و کتابخانه‌های عمومی

عنوان	متن
محور اول مصوبه ترویج فرهنگ کتاب خوانی	«بهره‌گیری از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد در جهت تقویت فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در سطح جامعه توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» «تقویت و ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در میان صنوف مختلف با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت و اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و اتحادیه‌های صنفی»

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

تحلیل محتوای اسناد سیاست‌گذاری در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران

سایر ذی‌نفعان: با توجه به تعریف ارائه‌شده در سیاست‌ها و قوانین موجود، نقش‌های متعددی برای کتابخانه‌های عمومی در نظر گرفته شده است. هر یک از این نقش‌ها، در جامعه برعهده نهاد، سازمان یا گروه خاصی قرار دارد و به‌عنوان مأموریت اصلی آن‌ها محسوب می‌شود و برای ایفای آن‌ها لازم است تعامل متقابل ایجاد شود.

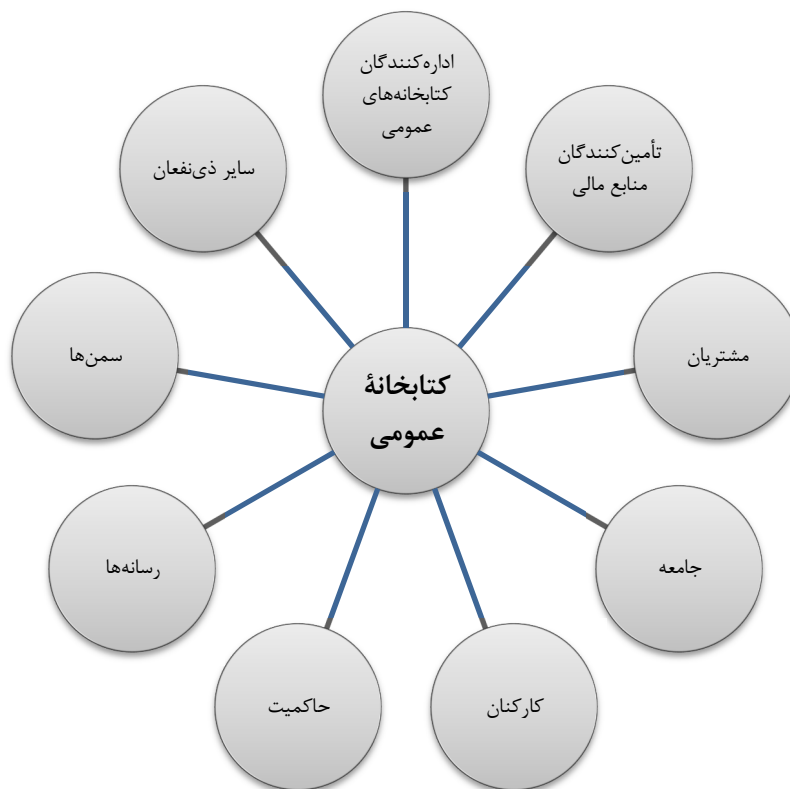
جدول ۶. سایر ذی‌نفعان کتابخانه‌های عمومی

عنوان	متن
محور اول مصوبه ترویج فرهنگ کتاب خوانی	«ترغیب نونهالان به ارتباط بیشتر با کتاب، متناسب با شرایط سنی آنان توسط سازمان بهزیستی و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» «برگزاری نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و مسابقات کتاب‌خوانی و اختصاص ساعات مطالعه در سطوح مختلف تحصیلی در مدارس سراسر کشور توسط وزارت آموزش و پرورش» «بهره‌گیری از تبلیغات محیطی برای ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی با استفاده از ظرفیت شهرداری‌ها» «توسعه و تقویت کتابخانه‌های مساجد سراسر کشور به‌ویژه در شهرستان‌های کوچک، مناطق محروم و روستاها با همکاری ستاد عالی کانون‌های فرهنگی، هنری مساجد کشور و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور»
ماده ۷ قانون تأسیس	ب- مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان (دبیر انجمن) ج- رئیس سازمان آموزش و پرورش استان؛ «اختصاص ساعت مطالعه مفید در برنامه هفتگی و درسی دانش‌آموزان»
ماده ۵ سند نهضت مطالعه مفید	«اجرای برنامه‌های مطالعه مفید و کتاب‌خوانی برای گروه‌های خاص (سالمندان، نابینایان، ناشنوایان، معلولین جسمی و ذهنی و...)» «تأمین منابع کتابخانه‌های دانشجویی و ایجاد کتابخانه در خوابگاه‌های دانشجویی»
ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی	«کتابخانه‌های عمومی، نهادی فرهنگی است که با مجموعه‌ای منظم از منابع مکتوب و مضبوط در اشکال مختلف به منظور برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه قطع نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی آن‌ها، به ارائه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد.»

عضویت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دبیری انجمن کتابخانه‌های عمومی، به‌عنوان متولی فرهنگی در دولت، آموزش و پرورش و شهرداری‌ها از جمله سایر ذی‌نفعان در ارتباط با کتابخانه‌های عمومی هستند. علاوه بر آن در مصوبات شورای فرهنگ عمومی برای ترویج کتاب‌خوانی، ستاد عالی کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد کشور، وزارت علوم و دانشگاه‌ها، نقش‌های متنوعی برای این سازمان‌ها در نظر گرفته شده است تا در ترویج کتاب و کتاب‌خوانی و دسترس‌پذیری آن ایفای نقش کنند. شواهدی از نقش سایر ذی‌نفعان در سیاست‌های ملی کتابخانه‌های عمومی در جدول ۶ آورده شده است.

با توجه به مطالب ذکر شده، به‌صورت خلاصه ذی‌نفعان و بازیگران کتابخانه‌های عمومی را

می‌توان در شکل ۲ به تصویر کشید:

شکل ۲. نمودار ذی‌نفعان و بازیگران کتابخانه‌های عمومی

همچنین، با توجه به مقوله‌های استخراج‌شده از اسناد بررسی‌شده، نقش هریک از بازیگران را به طور خلاصه می‌توان در جدول ۷ نشان داد.

جدول ۷. جدول بازیگر-نقش بر اساس اسناد تحلیل‌شده

ردیف	بازیگر	نقشی که ایفا می‌کند
۱	اداره‌کنندگان کتابخانه‌های عمومی	فراهم کردن خدمات کتابخانه‌ای صدور مجوز فعالیت کتابخانه‌های عمومی سیاست‌گذاری و تصدی‌گری کتابخانه‌های عمومی در کشور مدیریت، ساخت، تجهیز و توسعه کتابخانه‌های عمومی
۲	تأمین‌کنندگان منابع مالی	فراهم کردن منابع مالی برای اداره کتابخانه‌های عمومی از بودجه عمومی کشور جذب کمک‌های مالی داوطلبانه
۳	مشتریان	بهره‌مندی از خدمات کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان کاربران بالفعل کمک مالی به اداره کتابخانه‌های عمومی با پرداخت حق عضویت و یا به‌عنوان خیر
۴	جامعه	بهره‌مندی از خدمات کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان کاربران بالقوه کتابخانه‌های عمومی
۵	کارکنان	انجام شرح وظایف کتابداری مشخص‌شده توسط دبیرخانه انجمن‌های کتابخانه‌های عمومی نقش کم‌رنگ در سیاست‌گذاری ملی و محلی کتابخانه‌های عمومی
۶	حاکمیت	بهره‌مندی از کتابخانه‌های عمومی برای تحقق اهداف حاکمیتی پشتیبانی از کتابخانه‌های عمومی به‌منظور برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه
۷	رسانه‌ها	کمک به ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی تولید محتوا در جهت ترویج خواندن در رسانه‌های گروهی
۸	سمن‌ها	انجام فعالیت‌های ترویج خواندن به‌صورت داوطلبانه تقویت و ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در میان صنوف مختلف
۹	سایر ذی‌نفعان	- عضویت در انجمن کتابخانه‌های عمومی استان، شهرستان و بخش - کمک به ترویج خواندن در سازمان و جامعه مخاطب خود - فراهم کردن امکان اجرای برنامه‌های کتاب‌خوانی در جهت مأموریت‌های اصلی سازمان

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که یافته‌های این پژوهش نشان داد، سیاست‌گذاری‌های ملی انجام شده در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران بر پنج موضوع اصلی تمرکز دارند: سیاست‌های ترویج خواندن در کشور، مدیریت امور اداری و مالی کتابخانه‌های عمومی کشور، ساخت و توسعه کتابخانه‌های عمومی کشور، مدیریت ارائه خدمات کتابخانه‌ای کتابخانه‌های عمومی کشور، تعیین بازیگران اداره کتابخانه‌های عمومی در کشور. موضوعات به دست آمده در این پژوهش، مواردی هستند که در اسناد سایر کشورها نیز به آن‌ها توجه ویژه شده است. همچنین، در خصوص بازیگران و ذی‌نفعان کتابخانه‌های عمومی نیز در اسناد سیاستی کشورهای مختلف، نقش هر یک از بازیگران به تفصیل آورده شده است که در پیشینه‌های بررسی شده به نمونه‌هایی از آن اشاره شد.

مطالعه پژوهش‌های مختلف در حوزه سیاست‌گذاری کتابخانه‌های عمومی و سیاست‌های ملی تدوین شده در این حوزه، قانون‌گذاری کتابخانه‌های عمومی و نیز اسناد سیاست‌های ملی برخی کشورها حاکی از این است که کتابخانه‌های عمومی در میان سایر کشورها، جایگاه ویژه‌ای دارند و در دولت مدرن، نقش یک قلمرو عمومی را برای پرکردن شکاف دولت - ملت و کم‌رنگ ساختن پیامدهای بوروکراسی ایفا می‌کنند. نقش‌هایی که کتابخانه‌های عمومی کشورهای مختلف به عنوان یک مرکز ارتقای سوادآموزی، مرکز اجتماع محلی، محل یادگیری مادام‌العمر، و یاددهی فرایندهای دولت الکترونیک به مردم ایفا می‌کنند، ناشی از نقشی است که دولت برای کتابخانه‌های عمومی قائل شده‌اند.

از منظری دیگر، با نگاهی به سابقه تاریخی کتابخانه‌های عمومی در ایران، شاهد فرازونشیب‌های مختلف نظام اداره کتابخانه‌های عمومی در کشور هستیم. همان‌طور که در برنامه‌های توسعه اول تا ششم کشور شاهد هستیم، به‌رغم تأکید بسیار بر نقش کتابخانه‌های عمومی در برنامه‌های اول تا سوم توسعه کشور، پس از برنامه چهارم توسعه، عملاً جایگاه کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان رکن اساسی در توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه بسیار کم‌رنگ شده است (مهرداد و حری، ۱۳۸۰؛ رنجبر، ۱۳۹۷). سیاست‌گذاری ملی کتابخانه‌های عمومی در جمهوری اسلامی ایران، با توجه به مختصات فرهنگی و اجتماعی ایران می‌تواند کشور را در دستیابی به اهداف و رسالت‌های کتابخانه‌های عمومی در جهان کمک کند (کتابخانه ایرانی، ۱۳۹۵).

وجود مشکلات متعدد ذکر شده در مقدمه، نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری‌ها و وضع قوانین موجود درباره کتابخانه‌های عمومی، به اهداف خود نرسیده‌اند و یا این که از اثربخشی لازم برخوردار نبوده‌اند. برخلاف تأکید قانون تأسیس کتابخانه‌های عمومی در کشور بر نقش انجمن‌ها در اداره کتابخانه‌های عمومی و مدیریت محلی آن‌ها، در حال حاضر کتابخانه‌های عمومی به صورت متمرکز اداره شده و از تنوع لازم در خدمات برخوردار نیست (نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۹۰).

پژوهش آجرلو و غفاری (۱۳۹۱) شاهدهی بر این قضیه است که یکی از موضوعات اصلی مطرح در حوزه کتابخانه‌های عمومی، بحث چارچوب قانونی، اداری و مالی کتابخانه‌هاست که از این جهت با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌سوئی دارد. ایشان در عمل به تحلیل محتوای قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور و آیین‌نامه اجرایی پرداخته‌اند.

با در نظر گرفتن مسائل مطرح در سیاست‌های ابلاغی کتابخانه‌های عمومی و بازه زمانی ابلاغ آن، تا اندازه‌ای می‌توان روند کاهشی توجه به اهمیت کتابخانه‌های عمومی را مشاهده کرد و با نتایج پژوهش رنجبر (۱۳۹۷) هم‌سو دانست. برنامه چهارم توسعه هم‌زمان با تصویب قانون نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است که توجه به کتابخانه‌های عمومی بیشتر بوده است. این توجه را می‌توان در آمار مربوط به تعداد کتابخانه‌های عمومی کشور نیز مشاهده کرد که در دهه هشتاد، رشد چشمگیری داشته است. این مطلب تأیید سیاست‌گذاری در مسئله ساخت و توسعه کتابخانه‌های عمومی در قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی و آیین‌نامه اجرایی آن است. از طرفی طی سال‌های اواخر برنامه پنجم توسعه و برنامه ششم، توجه به بحث کارکردهای مختلف کتابخانه‌های عمومی کاهش داشته و سیاست‌گذاران به کتابخانه‌های عمومی، بیشتر مانند دستگاه فرهنگی و مروج کتاب‌خوانی نگاه کرده‌اند و اسنادی همچون سند نهضت مطالعه مفید در سال ۱۳۸۹ و مصوباتی در جهت ترویج کتاب و کتاب‌خوانی در سال ۱۳۹۶ را ابلاغ کرده‌اند.

در مقایسه نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش گاردنر (۱۹۷۱) که اولین اصل قانون کتابخانه‌های عمومی را بیان شفاف اهداف می‌داند، هدف از قانون کتابخانه‌های عمومی در ایران، تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور بیان شده است. این در حالی است که در خصوص فرایند تأسیس و احداث کتابخانه‌ها و نیز اجرایی شدن اختیارات ذی‌نفعان مختلف، مشکلات و

چالش‌های مختلفی وجود دارد که هنوز برطرف نشده است. از جمله آن‌ها می‌توان به فقدان روند تخصیص زمین‌های دولتی با کاربری‌های فرهنگی به نهاد کتابخانه‌ها، فقدان بودجه تعریف شده برای احداث کتابخانه و کاهش شدید اختیارات انجمن‌های کتابخانه‌های عمومی را نام برد.

در ایران با توجه به تاریخ کتابخانه‌ها، با تصویب قانون جدید، فصل نویی در حیات کتابخانه‌های عمومی کشور به وجود آمد که به‌رغم برخی نواقص، این امر در توسعه کتابخانه‌های عمومی کشور نقش بسزایی داشته است. در پژوهش جاگر و همکارانش (۲۰۱۳) نیز سال‌های پس از جنگ جهانی دوم تحت عنوان سال‌های تأمین بودجه یاد شده است که هم‌زمان با تصویب قانون کتابخانه‌های عمومی در ایالات متحده آمریکا بوده و باعث تأمین بودجه برای کتابخانه‌های عمومی شده است.

در مقایسه نتایج پژوهش اشفق احمد و الف شیخ (۲۰۱۵) با پژوهش حاضر، توجه به مسئله مدیریت ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی و توجه به توسعه و مسائل اداره کتابخانه‌های عمومی در قانون کتابخانه‌های عمومی پاکستان نیز مورد توجه بوده است. همچنین، با توجه به اسناد بررسی شده، قوانین دو کشور ایران و پاکستان هر دو به ملی و استانی بودن اداره کتابخانه‌ها اشاره کرده‌اند، با این تفاوت که در ایران اداره کتابخانه‌ها به‌جای اداره استانی و محلی، به‌سمت اداره متمرکز هدایت شده است.

بحث و مقایسه نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه در این زمینه مؤید این است که مدیریت امور اداری و مالی کتابخانه‌های عمومی، ساخت و توسعه کتابخانه‌های عمومی، مدیریت ارائه خدمات کتابخانه‌ای کتابخانه‌های عمومی و در نهایت تعیین بازیگران اداره کتابخانه‌های عمومی در هر کشوری از مسائل اصلی مورد توجه در مقررات آن کشور است اما لازم است به‌جز این موارد اصلی، موارد دیگری که ناظر بر کیفیت و نحوه ارائه خدمات باشد، در قوانین کتابخانه‌ها مدنظر باشد. برای مثال کاربران کتابخانه‌های انگلستان، متقاضی امانت کتاب از یک فضای شاداب و دلپذیر هستند، در حالی که این امر در هیچ سند سیاستی مورد توجه قرار نگرفته است. یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان داد که برای موضوعاتی همچون شاداب سازی فضاهای کتابخانه‌ای در اسناد بررسی شده اشاره‌ای نشده و مجموعه‌سازی کتابخانه‌های عمومی به‌صورت متمرکز در نظر گرفته شده است. این در حالی است که برای پی بردن به نیازهای مردم لازم است جایگاه بیشتری برای کاربران کتابخانه‌ها و مردم در نظر گرفته شود (باکلی اون، ۲۰۱۱).

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که توجه به تأمین منابع مالی اداره کتابخانه‌های عمومی و شفاف‌سازی مسائل مالی و اداری، از زیرساخت‌ها و اصول اولیه سیاست‌گذاری ملی در حوزه کتابخانه‌های عمومی است که سیاست‌های موجود در حوزه کتابخانه‌های عمومی کشور ما نیز در تلاش برای تحقق آن هستند. یافته‌های پژوهش بالاجی^۱ و دیگران (۲۰۱۸) در خصوص قانون کتابخانه‌های عمومی در هند، با نتایج این پژوهش هم‌راستا است.

به نظر می‌رسد با توجه به این که در ایران سازمان‌های متعددی به اداره کتابخانه‌های عمومی می‌پردازند، سیاست‌گذاری در این حوزه در جهت هم‌سوسازی و هماهنگی فعالیت‌های این سازمان‌ها در تعامل با یکدیگر، توجه به نقش تصدی‌گری و تنظیم‌گری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به‌عنوان نهاد عمومی غیردولتی متولی اداره‌کننده کتابخانه‌های عمومی طبق قانون مصوب مجلس شورای اسلامی-همچنین، مشخص شدن جایگاه شهرداری‌ها و نیز تأمین مطلوبیت محلی اداره کتابخانه‌های عمومی در عین توجه به مصالح ملی، می‌تواند امری مفید و ضروری در جامعه ایرانی باشد.

منابع

- آجرلو، اسماعیل و غفاری‌قدیر، جلال (۱۳۹۱). نظام حقوقی اداری و مالی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۱۸ (۲)، ۲۶۶-۲۴۱.
- ابراهیمی، رحمان (۱۳۹۰). بررسی نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در افزایش سرمایه اجتماعی شهروندان: مطالعه موردی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران.
- اشرفی، حجت (۱۳۸۸). کتابخانه‌های عمومی و نیازهای جمعیتی ایران، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۵ (۲)، ۹۷-۱۲۲.
- افشار زنجانی، ابراهیم (۱۳۹۴). کتابخانه‌های عمومی: تمرکز یا عدم‌تمرکز. سخن هفته لیزنا، شماره ۲۵۳. ۶ مهر.
- حریری، نجلا (۱۳۸۵). *اصول و روش‌های پژوهش کیفی*. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

1. Balaji

خاشعی، وحید (۱۳۹۰). طراحی مدل خط‌مشی‌گذاری فرهنگی در آموزش عالی. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی و اجتماعی، دفتر برنامه‌ریزی فرهنگی و مطالعات اجتماعی. خدائی، محبوبه (۱۳۸۵). جنبه‌های تاریخی شکل‌گیری و توسعه نظام کتابخانه‌های عمومی ایران از سال ۱۳۵۲ تا زمان حاضر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

رنجبر، محسن (۱۳۹۷). بررسی جایگاه کتابخانه‌های عمومی در اسناد بالادستی توسعه کشور را با تمرکز بر قوانین برنامه چهارم تا ششم توسعه. تهیه شده برای طرح کتابخانه ایرانی (منتشر نشده). شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۲). هفده سال تلاش در مسیر تحقق اهداف انقلاب فرهنگی ۱۳۶۳-۱۳۸۰. تهران: دانش‌پرور.

فلیک، اووه (۱۳۸۷). درآمدی بر تحقیق کیفی (هادی جلیلی، مترجم). تهران: نشر نی. کتابخانه ایرانی (۱۳۹۵). درباره ما. دسترسی در <http://nppl.ir> (بازیابی شده در ۱ خرداد ۱۳۹۸) گال، مردیت؛ بورگ، والتر و گال، جویس (۱۳۸۳). روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی (احمدرضا نصر و همکاران، مترجمان) (ج. ۱). تهران: سمت و دانشگاه شهید بهشتی. مجلس شورای اسلامی ایران (۱۳۸۲). قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور. در مجموعه دستورالعمل‌های اداره کتابخانه‌های عمومی. تالیف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. تهران: کتاب نشر، ۱۳۹۰.

مجلس شورای اسلامی ایران (۱۳۸۳). آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور. در مجموعه دستورالعمل‌های اداره کتابخانه‌های عمومی. تالیف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. تهران: کتاب نشر، ۱۳۹۰.

مجلس شورای اسلامی ایران (۱۳۹۳). موافقت مجلس با واریز نیم درصد از درآمد شهرداری‌ها به حساب نهاد کتابخانه‌های عمومی هر شهر. دسترسی در <http://www.icana.ir/Fa/News/267728> (بازیابی شده در ۲۰ مهر ۱۳۹۷).

ملک‌محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۴). مبانی و اصول سیاست‌گذاری عمومی. تهران: سمت. مهرداد، جعفر و حری، عباس (۱۳۸۰). گزارش طرح توسعه نظام ملی کتابخانه‌های عمومی ایران ۱۳۷۸-۱۳۸۰. شیراز، دانشگاه شیراز.

میری، انیس (۱۳۹۶). تدوین مدل کتابخانه عمومی مطلوب جامعه ایرانی به روش پژوهش آمیخته اکتشافی. تهیه شده برای طرح کتابخانه ایرانی. منتشر نشده.

نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۹۰). مجموعه دستورالعمل‌های اداره کتابخانه‌های عمومی. تهران: کتاب نشر.

هلینگ، جان (۱۳۹۴). سیاست‌های ملی کتابخانه‌های عمومی: مورد پژوهی‌های بین‌المللی (محمد خندان و همکاران، مترجمان؛ به کوشش و ویرایش محمد خندان). تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، کتاب نشر.

هومن، حیدرعلی (۱۳۸۹). راهنمای عملی پژوهش کیفی. تهران: سمت.

References

- Afshar Zanjani, E. (2015). Public Libraries: Centralization or Decentralization. LISNA Weekly Speech, 253. (in Persian)
- Ahmed M.I., & Sheikh R.A. (2015). Public Library Legislation in Pakistan: Legal and Regulatory Infrastructure for Public Libraries in Pakistan. *Inter. J. Acad. Lib. Info. Sci.* 3(2), 37-49.
- Ajorloo E., Ghafari Ghadir J. (2012). The Financial and Administrative Law System of the Iran Public Libraries Foundation. *Research on Information Science & Public Libraries*, 18(2): 241-266. (in Persian)
- Ashrafi, H. (2009), "Public Libraries and Demographic Needs of Iran", *Research on Information Science and Public Libraries*, 15(2): 97-122. (in Persian)
- Balaji, B. P., Vinay, M.S. & Mohan Raju, J.S. (2018). A Policy Review of Public Libraries in India, *e-Lis*, [Preprint], Available at: <http://eprints.rclis.org/33242/> (Retrieved 2019/07/30)
- Buckley Owen, B. (2011). *The development of UK government policy on citizens' access to public sector information* (Doctoral dissertation). Loughborough University.
- Ebrahimi, R. (2011). The Role of Public Libraries in Increasing Citizens' Social Capital: A Case Study of Tehran. (M. A. in Library and Information Science, University of Tehran). (in Persian)
- Flick, U. (2008). *An Introduction to Qualitative Research* (3rd ed., Hadi Jalili, Trans.). Tehran: Ney Publishing. (in Persian)
- Gall, M., Borg, W., & Gall, J. (2004). *Educational research: an introduction* (6th ed., Vol. 1, Ahmad Reza Nasr et al., Trans.). Tehran: SAMT & Shahid Beheshti University of Tehran. (in Persian)
- Gardner, M. F. (1971). *Public Library legislation: a comparative study*. Paris: Unesco.
- Hariri, N. (2006). *Principles and Methods of Qualitative Research*. Tehran: Islamic Azad University, Sciences and researches Branch. (in Persian)

- Helling, J. (2015). *Public Libraries and Their National policies; International Case Studies*. (Mohammad Khandan et al., Trans., through the efforts of Mohammad Khandan). Tehran: Iran Public Libraries Foundation, Ketab Nashr. (in Persian)
- Houman, H. (2010). *Practical Guide to Qualitative Research*. Tehran: SAMT. (in Persian)
- Iran Islamic Consultative Assembly (2003). Establishing and Managing Public Libraries Act in the Country. In *Collection of Public Library Administration Guidelines*. By Iran Public Libraries Foundation. Tehran: Ketab Nashr, 2011. (in Persian)
- Iran Islamic Consultative Assembly (2004). Executive Regulations Establishing and Managing Public Libraries Act in the Country In *Collection of Public Library Administration Guidelines*. Iran Public Libraries Foundation. Tehran: Ketab Nashr, 2011. (in Persian)
- Iran Islamic Consultative Assembly (2014). Parliament agrees to deposit half of municipal revenue into the public libraries of each city. Retrieved from <http://www.icana.ir/Fa/News/267728> (October 12, 2018)
- Iran Public Libraries Foundation (2011). *Collection of Public Library Administration Guidelines*. Tehran: Ketab Nashr. (in Persian)
- Iranian Library (2015). About us. Retrieved from <http://nppl.ir> (May 22, 2019) (in Persian)
- Jaeger, P. T., Gorham, U., Sarin, L. C. & Bertot, J. C. (2013). Libraries, Policy, and Politics in a Democracy: Four Historical Epochs, *Library Quarterly: Information, Community, Policy*, 83(2), 166–181.
- Khashei, V. (2010). *Designing a Cultural Policy Model in Higher Education*. Tehran: Ministry of Science, Research and Technology, Department of Cultural and Social Affairs, Office of Cultural Planning and Social Studies. (in Persian)
- Khodaei, M. (2006). Historical Aspects of the Formation and Development of the Iranian Public Libraries System from 1973 to the Present. (M.A. in Library and Information Science, Tarbiat Modarres University). (in Persian)
- Lincoln, Y. S. & E. G. Guba (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Malekmohammadi, H. (2015). *Basics and Principles of Public Policy Making*. Tehran: SAMT. (in Persian)
- Mansourian, Y. (2014). *Research Method in Information Science Knowledge Studies*. Tehran: SAMT. (in Persian)
- Mehrad, J., & Horri, A. (2001). Report on the Development of the National System of Public Libraries of Iran 1998-2000. Shiraz, Shiraz University. (in Persian)
- Miri, A. (2017). Developing a Desirable Iranian Public Library Model Using Exploratory Mixed Research Method. Prepared for Iranian Library Project. Unpublished. (in Persian)
- NIDA (2011). Supporting Societies' Needs: a Model Framework for Developing Library Policy: Part 1: Background, 10pp.

- Powell, R. (2006). *Basic Research Methods for Librarians* (2nd ed. Najla Hariri, Trans.). Tehran: Islamic Azad University, Scientific Publishing Center. (in Persian)
- Ranjbar, M. (2018). Examines the position of public libraries in the upstream development documents of the country with a focus on the fourth to sixth development plan rules. Prepared for Iranian Library Project. Unpublished. (in Persian)
- Reddy, DC. Anki (1998). *Organization and Management of Public Libraries*, New Delhi: Cosmo Publication. Vol 1: 5.
- Supreme Council of Cultural Revolution (2004). *Seventeen Years of Struggle for Realizing the Goals of Cultural Revolution 1984-2001*, Tehran: Danesh Parvar. (in Persian).